

En ny fødevarekrise truer - **IGEN!**

Tre globale fødevarekriser på kun fire år understreger behovet for en mere retfærdig fordeling af de globale ressourcer og for en større grundlæggende respekt for retten til mad, særligt for de fattigste verdensborgere.

Sommerens voldsomme prisstigninger på basale fødevarer har skabt grobund for øget spekulation og panikopkøb. Millioner af mennesker er i de kommende måneder i fare for at ende i hungersnød og sult. Det sker samtidig med, at **vi nærmer os år 2015** – uden at se en effektiv indsats for FN målet om at halvere andelen af sultende i verden. Tværtimod er der i de senere år blevet stadig flere, der må sulte.

Danmark har endnu ikke, hverken under den tidligere eller den nuværende regering, arbejdet målrettet for at **sikre retten til mad** – en forpligtelse, der er forankret i menneskerettighederne. **De stigende fødevarerpriser og sikring af retten til mad er ikke en specifik prioritet i regeringens nye udviklingsstrategi** og prioriteres heller ikke i regeringens finanslovsforslag for 2013, som blev offentliggjort i slutningen af august.

Regeringen ser sult og fødevarer sikkerhed som en integreret del af indsatsen for at skabe grøn vækst, beskæftigelse og erhvervsudvikling. Folkekirkens Nødhjælp appellerer – i lyset af den fortsatte sultkrise – til, at **retten til mad får en langt højere prioritet i Danmarks udviklingssamarbejde**, og at denne prioritet reflekteres i den kommende finanslov.

Danmark kan og bør tage fat her:

- Fokus på rettigheder – også for dem, der sulter
- Alle, der investerer for dansk udviklingsbistand, skal overholde menneskerettighederne og forhindre landgrabbing
- Flere investeringer i fødevarer sikkerhed og landbrugsudvikling for og i samarbejde med småbønder og sultende
- Investere i sociale sikkerhedssystemer, bl.a. mod sult
- Kompensere for og hjælpe verdens fattigste med at tilpasse sig klimaforandringerne

Sommerens store prisstigninger på fødevarer har styrket frygten for en ny global fødevarekrise og flere internationale organisationer har allerede slået alarm. FNs fødevareorganisationer FAO, IFAD og WFP sendte i september måned en kraftig opfordring til verdens ledere; "We need to act urgently to make sure that these price shocks do not turn into a catastrophe hurting tens of millions over the coming months".

Verdensbanken vurderer, at en global prisstigning på fødevarer på 10 procent vil give en stigning på yderligere 10 millioner mennesker som lever i fattigdom, mens en prisstigning på 30 procent vil forøge antallet af fattige med hele 34 millioner mennesker. Under den globale fødevarekrise i 2007/08 steg antallet af sultende med mere end 100 millioner mennesker og i 2010/11 med 48 millioner mennesker. Det kræver derfor resolut politisk handling, hvis vi skal undgå en ny stigning i antallet af sultende.

Sommerens prisstigninger er det tredje globale prisboom på kun fire år, og det understreger med al tydelighed, at vi fremover skal vænne os til højere fødevarerpriser og større prisudsving og ustabilitet på verdensmarkederne end tidligere. Derfor har Frankrig, Mexico og Brasilien for søgt at indkalde verdens mest magtfulde lande til et ekstraordinært krisemøde i oktober, for at diskutere G20 landenes respons til de stigende fødevarerpriser.

Selv om verdenssamfundet har forpligtet sig på at halvere antallet af fattige og sultende i verden inden 2015, har de rige lande stort set ignoreret hensynet til retten til mad, også for verdens fattigste. Selv om det er lykkedes at halvere den globale fattigdom, har de rige lande fejlet fatalt i forhold til at nedbringe antallet af mennesker, som lever i sult, og dermed også respekten for den grundlæggende rettighed til mad.

Voldsomme prisstigninger

Frygten for en ny global fødevarekrise blev forstærket i juli 2012, da FAOs fødevareindeks over de 55 mest internationalt handlede fødevarer steg med 6 procent – den største stigning på en enkelt måned siden 2009. I slutningen af august viste tal fra Verdensbanken en samlet prisstigning på 10 procent på blot én måned og hele 25 procent for majs og hvede. Priserne for majs endte dermed på det højeste niveau nogensinde og altså højere end det historisk høje niveau i juni 2008 og februar 2011! Priserne på hvede og ris endte en smule lavere end prisniveauet i 2007/08, men alligevel bekymrende højt.

I FAOs fødevareindeks for august måned stagnerede de globale fødevarerpriser, hvorefter de steg igen med 1.4 procent i løbet af september 2012. FAO udtrykker derfor bekymring for den samlede globale kornproduktion, som forventes at blive betydeligt mindre end forventet, særligt pga. den voldsomme tørke i USA, som har ramt den amerikanske majsproduktion hårdt. USA er verdens førende ek-

sportør af majs og den dårlige amerikanske majshøst har derfor stor betydning for den fremtidige prisudvikling.

De fattige rammes hårdest

De globale prisstigninger har direkte indvirkning på fattige mennesker, som lever af helt basale fødevarer som majs, hvede og ris. En afrikansk familie bruger mellem 50-80 procent af sin samlede indkomst på mad og er derfor ekstremt sårbar over for prisudsving. Til sammenligning bruger en dansk familie gennemsnitligt omkring 12 procent af sin samlede indkomst på mad, og der er derfor mange danskere, som endnu ikke har mærket konsekvenserne af de høje fødevarerpriser.

Selv om de fødevarerimporterende fattige lande forventes at få en rekordhøst af korn på hele 534 millioner tons, vil landenes udgifter til kornimport samtidig stige til 36,5 milliarder dollars – en markant stigning sammenlignet med udgifterne under den globale fødevarekrise i 2000/11. FAO vurderer, at 35 lande, heraf 28 i Afrika, er berørt af fødevareusikkerhed og derfor har akut brug for fødevarehjælp for at kunne brødføde deres befolkninger.

Som altid dækker de globale tal over store regionale forskelle. Lande som Malawi, Zimbabwe og Mozambique er alle ramt af de stigende fødevarerpriser, men prisstigningerne skyldes også både voldsom tørke og oversvømmelser, som har hærget det sydlige Afrika i sommer. De fødevarerimporterende lande lider mest under de globale prisstigninger, og Afrika syd for Sahara har således oplevet de højeste prisstigninger på majs. I Malawi er majspriserne steget med 174 procent og i Mozambique med 129 procent indenfor det sidste år. Også prisen på ris er steget med 90 procent i Malawi og 50 procent i Rwanda indenfor det sidste år (Food Price Watch).

Samtidig er der store prisudsving internt i landene, hvor f.eks. afrikanske storbrug kan drage fordel af prisstigningerne. Derimod formår smålandbrug sjældent at tjene på prisstigningerne, fordi de lokale markeder ofte reagerer langsommere på de globale prisudsving, og fordi en stor del af de små landbrug ikke kan brødføde sig selv med egne produkter.

De værste konsekvenser af sult- og fødevarekrisen ses i Sahel-regionen (omfatter bl.a. Chad, Mali og Niger), hvor næsten 19 millioner mennesker lider af akut hungersnød, heraf over én million børn under fem år. De første ofre for sult og hungersnød er børn, som efter længere tids dårlig ernæring har fået svækket deres immunforsvar og derfor ikke overlever helt almindelige sygdomme som f.eks. diarré. De langsigtede konsekvenser rammer også de ufødte børn, som risikerer at få uoprettelige skader på indlærings- evnen. Undersøgelser af tørke- og sultkrisen i Zimbabwe i 1994/95 viser, at børn klarede sig dårligere i skolen, var mindre fysisk udviklede som voksne og led af flere kroniske sygdomme og dødsfald end børn i andre områder

af Zimbabwe. Manglen på mad har direkte og målbare konsekvenser for det enkelte menneske og for samfundet som helhed.

Ringe dansk indsats overfor fødevarekrisen

På trods af den internationale opmærksomhed på fødevare- og sultkrisen er Danmark forbavsende tavs. I foråret 2012 spillede Danmark en væsentlig rolle for at mobilisere EU-landene omkring den humanitære indsats i Sahel. Den danske udviklingsminister, Christian Friis Bach udtalte dengang: "Vi kan ikke i det 21. århundrede acceptere hungersnød". Men udover et bidrag på 30 mio. kr. til at afhjælpe sultkatastrofen i Niger er det svært at få øje på en dansk strategi og handling over for den globale fødevarekrise. Dette til trods for at antallet af mennesker, som sulter, ikke er faldet siden det historiske fødevaretopmøde i Rom i 1996.

Hverken sult, landbrug eller fødevarekrise nævnes i regeringens udviklingspolitiske prioriteter, som blev offentliggjort i august 2012. Og selv om den udviklingspolitiske strategi anerkender, at prisstigningerne på fødevarer rammer verdens fattigste særligt hårdt, reducerer regeringen antallet af landbrugsprogrammer og anser sultbekæmpelse og fødevaresikkerhed som en integreret del af indsatsen for at skabe grøn vækst, beskæftigelse og erhvervsudvikling. Regeringen har ikke en strategi for, hvordan Danmark kan bidrage til at mindske konsekvenserne af de globale prisstigninger eller en særlig hjælpepakke i lyset af en kommende global fødevarekrise.

Til sammenligning har en række andre lande markant styrket indsatsen for fødevaresikkerhed. Ifølge en ny opgørelse for perioden 2005-2010 er Storbritanniens udviklingsbistand til landbrugssektoren steget med 301 procent, USA med 55 procent, Sverige med 58 procent og Finland med 65 procent (OECD juli 2012). I samme periode steg Danmarks samlede bistand til landbrugssektoren kun med 12 procent og Danmark gav omkring 120 millioner USD til fødevaresikkerhed i 2010, svarende til 7 procent af dansk bistand.

Globalt lederskab efterlyses

Den aktuelle sult- og fødevarekrise skyldes ikke kun dårligt vejr, og det kræver derfor politiske løsninger og øget internationalt samarbejde at tackle de stigende fødevarepriser. Tre globale fødevarekriser på kun fire år understreger med al tydelighed, at der er grundlæggende systemfejl på det nuværende globale fødevaremarked, og Frankrig, Mexico og Brasilien har derfor presset på, for at G20 landene skulle afholde et ekstraordinært krisemøde i midten af oktober. Men de øvrige G20 lande har holdt igen i håbet om at fødevarepriserne ville stabilisere sig og et evt. krisemøde er indtil videre blevet udskudt.

G8 landene har forpligtet sig til at styrke den globale fødevaresikkerhed og vedtog i 2009 den såkaldte L'Aquila

plan, som skulle rejse 22 milliarder dollars over tre år til investeringer i landbruget og sikkerhedsnet til de mest sårbare befolkningsgrupper. Løfterne blev gentaget på G8 mødet (Camp David) og G20 mødet (Los Cabos) tidligere i år. L'Aquila planen udløber i 2012 og G8 landene skal derfor inden årets udgang afrapportere på resultaterne og vedtage en ny plan for, hvordan G8 landene vil undgå en ny global fødevarekrise. Men selv om enkelte G8 lande har øget deres udviklingsbistand til fødevaresikkerhed, viser en ny rapport fra OECD, at stigningen fra verdens rigeste lande kun følger den overordnede stigning i udviklingsbistanden, og OECD registrerer ingen mærkbar stigning i udviklingsbistanden til fødevaresikkerhed som følge af fødevarekrisen i 2007/08 (OECD 2012)!

Der eksisterer ikke en international aftale om, hvornår en stigning i de internationale fødevarepriser defineres som en global fødevarekrise. Derfor er der forskellige interesser på spil i den aktuelle krise. For en global krise tvinger naturligvis verdens rigeste lande til at diskutere konsekvenserne af deres egne politiske målsætninger, f.eks. udviklingsbistand, biobrændsel, handelspolitik og fødevarespekulation. Verdens mest magtfulde lande bærer helt indiskutabelt et stort ansvar for de aktuelle prisstigninger og mange lande i G20 kredsen har derfor ikke specielt stor interesse i det politiske pres, som uundgåeligt vil følge med en ny global fødevarekrise.

Klimaforandringer skaber ekstreme vejrforhold

Klimaforandringerne er en væsentlig årsag til de ekstreme vejrforhold, som påvirker høstudbyttet og dermed fødevarepriserne. FNs klimapanel (IPCC) advarer om at klimaforandringerne kan skabe hidtil usete vejr og klimaforhold i fremtiden, herunder i det centrale USA, som i sommer oplevede den værste tørke i mere end 50 år. Den truende konsekvens af klimaforandringerne er derfor sandsynligvis yderligere prisstigninger på basale fødevarer og dermed en stigning i antallet af sultende. Klimaforandringerne medvirker også til hyppigere og mere omfattende katastrofer, der medfører ødelæggelser af eksisterende afgrøder og fordriver folk fra deres hjem. Ofte ødelægger de samtidig det naturlige miljø og forudsætningerne for landbrug og fødevareproduktion i fremtiden. Alt sammen bidrager det til, at folk bliver langt mere sårbare over for sult og underernæring.

Mindre majs til biobrændsel

De politiske målsætninger om at øge produktionen af biobrændsel er en trussel mod den globale fødevaresikkerhed og har øget efterspørgslen efter fødevarer. EU Kommissionen fremlagde i sidste måned et opsigtsvækkende forslag om at halvere EUs egen målsætning om bæredygtigt produceret energi fra biobrændsel - i en erkendelse af konsekvenserne for den globale fødevaresikkerhed. FAOs generalsekretær opfordrede desuden USA til at suspendere brugen af majs til biobrændsel. Ifølge en amerikansk lov skal minimum 40 procent af den amerikanske majsproduk-

tion bruges til biobrændsel, og det har derfor haft en afgørende betydning for verdensmarkedsprisen på majs.

Fødevarerlagre er i bund

På trods af sidste års rekordhøst af f.eks. hvede, majs og ris er de internationale fødevarerlagre næsten tomme, og det forventes at få indflydelse på fødevarerpriserne. USA har det mindste lager nogensinde, svarende til omkring 3 ½ uges forbrug af majs, og Mexico har allerede opkøbt en rekordstor andel af den amerikanske majsproduktion i 2012/13. FAO opfordrer derfor til, at der oprettes nationale og regionale fødevarerlagre så landene selv kan modstå pludselige prisstigninger og prisudsving.

Finansiell spekulation skaber sult

Under den sidste fødevarerkrise i 2007/08 blev det klart, at den globale spekulation i fødevarer var stærkt medvirkende til at forstærke de voldsomme prisstigninger og prisudsving på de mest basale fødevarer. Derfor valgte flere danske og udenlandske banker (heriblandt Nordea) i foråret at trække sig ud af investeringer i fødevarer. Det kræver dog en politisk beslutning at komme fødevarerpekulationen helt til livs. G20-landene må f.eks. indføre et direkte forbud mod brugen af råvareindeks, som direkte opfordrer til at øge spekulationen i fødevarer.

De mange sultkatastrofer

Handling over for de stigende fødevarerpriser redder ikke alene menneskeliv, men er også almindelig sund fornuft. Det er allerede svært at finde finansiering til de mange humanitære katastrofer, og FNs fødevarerprogram (WFP) vurderer, at en prisstigning på 10 procent vil fordyre organisationens humanitære indsats med omkring 200 million USD årligt.

Folkekirkens Nødhjælp efterlyser samlet dansk strategi;

Retten til mad er ikke kun en moralsk forpligtelse, men en universel menneskerettighed, som vi alle har forpligtet os til at efterleve. Med vedtagelsen af en ny dansk lov og strategi for Internationalt udviklingssamarbejde med fokus på rettighedsbaseret udvikling, burde Danmark gå forrest i det internationale arbejde for at sikre retten til mad under en ny globale fødevarerkrise.

Tre globale fødevarerkrise på kun fire år understreger med al tydelighed, at der er grundlæggende systemfejl i det

nuværende globale fødevarermarked. Danmark må derfor skabe opmærksomhed om konsekvenserne af disse systemfejl og opfordre til resolut handling i alle relevante internationale fora.

Folkekirkens Nødhjælp efterlyser en samlet dansk strategi og handling for at modvirke konsekvenserne af fremtidige prisstigninger og prisudsving på de mest basale fødevarer med særligt fokus på de fattigste og på retten til mad. En samlet dansk strategi bør bl.a. indeholde følgende elementer:

- Danmark må i samarbejde med regeringerne i de relevante samarbejdslande styrke investeringerne i fødevareresikkerhed og landbrugsudvikling, der som minimum bør fordobles, dvs. udgøre 15 procent af den samlede danske bistand, inden 2020. Fødevareresikkerhed og landbrugsudvikling må desuden gøres til en selvstændig målsætning i FNs kommende post-2015 målsætninger - med ambitiøse investeringsmål på f.eks. 20 procent af den samlede bistand i 2030.
- Danmark må sikre, at indsatsen ikke defineres ud fra kortsigtede private interesser, men i stedet fokusere på civilsamfundets indflydelse og på at garantere retten til mad og de fattiges muligheder for at stabilisere deres livsgrundlag. Dette kan bl.a. ske igennem en konsekvent implementering af Voluntary Guidelines on Responsible Governance on Tenure of Land, Fisheries and Forests i alle investerings- og Private/Public Partnerships. Desuden bør Danmark arbejde konstruktivt i den reformerede Committee on World Food Security for at sikre størst mulig indflydelse til civilsamfundet og bindende internationale aftaler til gavn for verdens fattigste.
- Danmark må øge investeringerne i sociale sikkerhedssystemer, som sikrer hurtig hjælp, når krisen indtræffer. Sikkerhedssystemerne består f.eks. af penge, mad eller såsæd og mindsker dermed de fattiges sårbarhed overfor pludselige prisstigninger og prisudsving.
- Danmark må gå forrest i mobiliseringen af markant flere ressourcer ved at introducere nye finansieringsmekanismer, som kan kompensere for og understøtte de fattigste lande i at tilpasse sig fremtidige prisstigninger som en konsekvens af klimaforandringerne.

Om Folkekirkens Nødhjælp

Folkekirkens Nødhjælp arbejder for en verden uden sult og fødevarerusikkerhed ved at støtte lokale partnerorganisationer i deres arbejde for at ændre de politiske, strukturelle og sociale barrierer, der forhindrer fattige mennesker over hele verden i at kræve deres ret til mad. Den rettighedsbaserede tilgang, som Danmarks nye udviklingspolitik gerne vil fremme, er en vigtig komponent, der skaber en klar sammenhæng mellem de politiske og strukturelle årsager til fattigdom, sult og klima og de metoder, der skal til for at opnå FNs internationale målsætning om at halvere andelen af mennesker, som lever med ekstrem sult senest i 2015.

